

جریان‌شناسی سلفی‌گری معاصر

جمعی از نویسندگان

به‌کوشش

مهدی فرمانیان

انتشارات دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (ع)

سرشناسه: فرمانیان، مهدی، ۱۳۵۲ -، گردآورنده

Farmanian, Mehdi

عنوان و نام پدیدآور: جریان شناسی سلفی گری معاصر/ جمعی از نویسندگان؛ به کوشش مهدی فرمانیان

مشخصات نشر: قم: موسسه دارالاعلام لمدرسه اهل البيت عليهم السلام، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۵۷۵ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۶۷-۷۴-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: سلفیه

موضوع: Salafiyah

موضوع: سلفیه -- عقاید

موضوع: Salafiyah -- Doctrines

رده بندی کنگره: ۱۳۹۸ ج ۴ ف ۵/ ۲۰۷/ ۵ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/ ۴۱۶

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۹۴۰۳۳

جریان شناسی سلفی گری معاص

مولفین: (به ترتیب حروف الفبا)

مرتضی ابراهیم پور، محمد ابراهیم نژاد، احمد ربیعی فر،
محمد طاهر ربیعی، محمد محسن طبسی، محسن عبدالملکی،
سید محمد مهدی عمادی، مجید فاطمی نژاد، مهدی فرمانیان،

صادق مصلحی، علی ملاموسی میبدی.

به کوشش: مهدی فرمانیان

ناشر: دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (ع)

صفحه آرائی: محبوب محسنی

طراحی جلد: نجف نجفی

چاپ و صحافی: احسان

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۸

قیمت: ۷۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۶۷-۷۴-۳

انتشارات دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (ع)

نشانی: قم، چمران، بلوار انتظار، مجتمع علمی دارالولاية

تلفن: ۰۲۵-۳۷۲۵۵۸۶۷

همراه: ۰۹۱۲۵۵۱۴۹۹۲

ایمیل: info@darolelam.ir

وبسایت: www.darolelam.ir

فهرست

مقدمه:

۱۹

فصل اول:

تاریخ تفکر سلفی‌گری

- ۲۲ مراحل چهارگانه تاریخ تفکر اصحاب حدیث و سلفی‌گری
- ۲۴ اصحاب اثر؛ پیشینه فکری اصحاب حدیث
- ۲۵ ظهور اصحاب حدیث
- ۲۸ احمد بن حنبل و توجه به آثار ائمه
- ۳۱ مبانی فکری احمد بن حنبل
- ۳۲ اصول اعتقادی احمد بن حنبل
- ۳۴ گرایش‌های فکری اصحاب حدیث (قرن ۴-۸ ه.ق.)
- ۳۷ ظهور اشاعره و افول اصحاب حدیث
- ۳۸ ظهور ابن تیمیه و تأسیس مکتب سلفیه
- ۴۰ مفهوم سلفی‌گری و تأسیس مکتب سلفیه
- ۴۳ قرن دوازده هجری و بازگشت سلفی‌گری
- ۴۴ وهابیت، مقلدان محض ابن تیمیه
- ۴۶ دیوبندیه، مکتبی با تفکری ماتریدی و گرایشی صوفیانه
- ۴۸ اخوان المسلمین، تشکیلاتی برای رسیدن به حکومت
- ۴۹ سلفیان جهادی: تفنگ به دوشانی در پی یافتن مکانی برای جهاد
- ۵۱ تقسیم‌بندی‌های گوناگون در خصوص جریان‌شناسی سلفی‌گری

فصل دوم:

ابن تیمیه، مؤسس مکتب سلفیه

مقدمه

۵۷

مروری بر شامات، خاستگاه فکری ابن تیمیه

۵۸

۵۹	حیات علمی ابن تیمیّه
۶۱	عقاید ابن تیمیّه
۶۹	سیری در نقدهای اهل سنت معاصر ابن تیمیّه بروی
۷۰	حنبلیان و ابن تیمیّه
۷۱	شافعیان و نقد افکار ابن تیمیّه
۷۸	سیری در دیدگاه‌های بحران‌آفرین ابن تیمیّه
۷۸	تضییق در تعریف سلف
۹۰	دیدگاه ابن تیمیّه درباره عبادت و نقد آن
۹۴	دیدگاه ابن تیمیّه درباره اجتهاد و نقد آن
۹۸	ابن تیمیّه و فضیلت امام علی
۱۰۰	نگاه ابن تیمیّه به حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام)
۱۰۱	عاشورای حسینی و رفتار ابن تیمیّه با آن
۱۰۵	خاتمه

فصل سوم:

وم'یت؛ تاریخ و افکار

۱۰۷	مقدمه
۱۰۸	ظهور شخصیتی تکفیری
۱۱۰	آثار تفاهم محمد بن عبدالوهاب و محمد بن سعود
۱۱۲	ادوار تاریخی وهابیت
۱۱۲	دوره اول حکومت آل سعود (۱۱۵۷-۱۲۳۳ ه.ق. / ۱۷۴۴-۱۸۰۱ م.)
۱۱۲	محمد بن سعود؛ تأسیس اولین دولت وهابی
۱۱۳	عبدالعزیز اول
۱۱۴	سعود اول
۱۱۵	عبدالله بن سعود بن عبدالعزیز و پایان دولت وهابی اول
۱۱۵	جنايات وهابیت در دوره اول
۱۱۶	۱. حمله به ریاض
۱۱۷	۲. حمله به طائف
۱۱۸	۳. حمله به مکه
۱۱۸	۴. حمله به مدینه و تخریب قبور ائمه بقیع

۱۱۹	۵. حمله به کربلا
۱۲۱	۶. حمله به نجف
۱۲۲	دوره دوم حکومت آل سعود و خموشی وهابیت
۱۲۲	(۱۲۴۰-۱۳۰۹ ه.ق. / ۱۸۲۴-۱۸۹۱ م.)
۱۲۳	دوره سوم حاکمیت آل سعود و گسترش وهابیت
۱۲۵	۱. عبدالعزیز بن عبدالرحمن بن فیصل
۱۲۵	(۱۳۱۹-۱۳۷۲ ه.ق. / ۱۹۰۲-۱۹۵۳ م.)
۱۲۷	ویژگی های دوران حکمرانی عبدالعزیز
۱۲۹	۲. سعود بن عبدالعزیز (۱۳۷۲-۱۳۸۴ ه.ق. / ۱۹۵۳-۱۹۶۴ م.)
۱۳۲	۳. فیصل بن عبدالعزیز (۱۳۹۵-۱۴۰۴ ه.ق. / ۱۹۷۵-۱۹۶۴ م.)
۱۳۳	۴. خالد بن عبدالعزیز (۱۳۹۵-۱۴۰۲ ه.ق. / ۱۹۷۵-۱۹۸۲ م.)
۱۳۵	۵. فهد بن عبدالعزیز (۱۴۰۲-۱۴۰۵ ه.ق. / ۱۹۸۲-۲۰۰۵ م.)
۱۳۸	۶. عبدالله بن عبدالعزیز (۱۴۰۶-۱۴۰۹ ه.ق. / ۲۰۰۵-۲۰۱۵ م.)
۱۴۱	۷. سلمان بن عبدالعزیز (۱۴۳۶ ه.ق. / ۲۰۱۵ تا کنون)
۱۴۲	ویژگی های دوره سوم
۱۴۲	جنایت های دوره سوم
۱۴۲	۱. جنگ تره
۱۴۳	۲. حمله به حائل
۱۴۳	۳. حمله به طائف در ۱۹۲۴ م.
۱۴۴	۴. فتح مکه و تخریب ضریح ها و مقبره های قبرستان مکه
۱۴۵	۵. تخریب بقیع
۱۴۶	۶. کشتار حاجیان
۱۴۶	۷. تخریب مساجد و اماکن مقدس
۱۴۷	جریان های درونی وهابیت
۱۴۸	جریان اخوان التوحید
۱۴۹	تقابل اخوان با عبدالعزیز
۱۵۰	ویژگی های اخوان التوحید
۱۵۰	ویژگی اول: کافر و مشرک خواندن سایر مسلمانان
۱۵۱	ویژگی دوم: خشونت و بی رحمی

۱۵۱	ویژگی سوم: مخالفت با تکنولوژی روز
۱۵۲	ویژگی چهارم: لباس و ظاهر
۱۵۲	حرکت جهیمان العتیبی
۱۵۵	جریان جامیة یا عالمان دریاری
۱۵۸	جریان فکری متمایل به اخوان المسلمین و سید قطب
۱۶۰	الف. جریان قطبیه
۱۶۳	ب. جریان سروریه
۱۶۵	البانیة یا اهل حدیث جدید
۱۶۷	برخی از حرکت‌ها و احزاب معارض با آل سعود
۱۶۷	نا. نویسندگان علمای وهابی به پادشاه
۱۶۷	انب. العریضة المدنیة
۱۶۸	ب. خطابه المطالب
۱۶۹	ج. مذكرة التذیحة
۱۶۹	لجنة الدفاع عن الحقوق الشیعیة
۱۷۱	القاعده عربستان
۱۷۴	دلایل مخالفت مسلمانان با وهابیت
۱۷۴	۱. بی‌توجهی به عقل
۱۷۴	۲. برتری فهم سلف بر خلف
۱۷۴	۳. ستیز با تصوف
۱۷۵	۴. ستیز با اشاعره و ماتریدیة
۱۷۵	نتیجه

فصل چهارم:

جریان سلفی زیدی

۱۷۷	مقدمه
۱۷۸	تاریخ پیدایش سلفی‌گری در زیدیة
۱۷۹	ابن‌الوزیر، مؤسس سلفیة زیدی
۱۸۱	سده یازدهم و گسترش جریان زیدی - سلفی
۱۸۱	حسن بن احمد جلال
۱۸۲	صالح بن مهدی مقبلی

۱۸۳	ابن‌الامیر صنعانی
۱۸۴	دیدگاه‌های سلفی صنعانی
۱۸۶	دیدگاه سلفی صنعانی در باب عرفان و تصوف
۱۸۷	دیدگاه صنعانی درباره محمد بن عبدالوهاب
۱۸۹	قرن سیزدهم و شکوفایی جریان زیدی - سلفی
۱۹۲	قرن چهاردهم و آمیختگی زیدیه سلفی با وهابیت
۱۹۳	مقبل بن هادی و داعی
۱۹۸	عقاید و افکار جریان زیدی - سلفی
۱۹۸	۱. ممنوعیت استفاده از عقل در اثبات عقاید
۱۹۸	۲. توسعه مفهوم عقاید
۱۹۹	۳. دیدگاه ظاهرگرایان در باب اسماء و صفات خداوند
۱۹۹	۴. حرمت تقلید از مذاهب ربیع و فقه حاکمی
۲۰۰	نتیجه

فصل پنجم:

دوره نوزدهم

۲۰۳	مقدمه
۲۰۴	پیش‌زمینه‌های تفکر دیوبندی
۲۰۵	تقابل سرهندی با صوفیان
۲۰۶	تقابل سرهندی با شیعیان
۲۰۷	تأثیر مدرسه فکری سرهندی
۲۰۷	شاه ولی‌الله دهلوی
۲۱۱	تقابل دهلوی با مذهب شیعه
۲۱۲	مدرسه فکری شاه ولی‌الله دهلوی
۲۱۳	رویکرد جهادی در مدرسه دهلوی
۲۱۴	انقلاب مردم هندوستان علیه بریتانیا
۲۱۵	تأسیس مدرسه دارالعلوم دیوبند
۲۱۷	اندیشه‌های دیوبندی
۲۱۸	گرایش‌های فکری دیوبندی
۲۱۸	گرایش «حیاتی»

۲۲۰	گرایش «مماتی»
۲۲۳	تفکرات دیوبندی‌های «مماتی»
۲۲۴	تقابل دیوبندیه با اهل حدیث
۲۲۵	تقابل دیوبندیه با بریلویه
۲۲۶	تقابل دیوبندیه با وهابیت
۲۲۹	تقابل دیوبندیه با شیعه
۲۳۱	دیوبندیه در پاکستان
۲۳۲	ارتباط طالبان با مدارس دیوبندیه
۲۳۳	مدرسه علمیه حقایق
۲۳۵	مدرسه جامعه علوم الاسلامیه
۲۳۶	دیوبندیه در ایران

فصل ششم:

جماعة التبلیغ

۲۳۹	مقدمه:
۲۴۱	تاریخ پیدایش جماعة التبلیغ
۲۴۳	جماعت در کشورهای عربی
۲۴۶	جماعة التبلیغ در مغرب عربی
۲۴۸	جماعة التبلیغ در اروپا
۲۵۰	جماعة التبلیغ در آمریکا
۲۵۱	جماعة التبلیغ در شرق آسیا
۲۵۲	جماعة التبلیغ در آسیای میانه
۲۵۲	جماعة التبلیغ در ایران
۲۵۳	مراکز جماعة التبلیغ
۲۵۳	۱. اجتماع رایوند
۲۵۴	۲. اجتماع پیشوا در داکای بنگلادش
۲۵۴	۳. اجتماع بوپال هند
۲۵۵	رویکرد فکری و اعتقادی جماعة التبلیغ
۲۶۰	اصول شش‌گانه جماعت
۲۶۱	شیوه تبلیغی جماعت

۲۶۱	۱. پرهیز از مسائل اختلافی
۲۶۲	۲. ترغیب مردم به خروج برای تبلیغ دین
۲۶۲	۳. پرهیز از نهی از منکر
۲۶۲	۴. دخالت نکردن در سیاست
۲۶۴	۵. مشارکت نداشتن در جهاد
۲۶۵	جماعة التبلیغ و گرایش سلفی و جهادی
۲۶۷	جماعة التبلیغ و گرایش وهابی
۲۷۰	جمع‌بندی

فصل هفتم:

سپاه صحابه و لشکر جهنگوی

۲۷۱	مقدمه:
۲۷۱	استقلال پاکستان و نزاع‌های ما هبی
۲۷۲	ضیاء الحق و تأسیس نظام مصطفی
۲۷۵	تأسیس تحریک نفاذ فقه جعفری
۲۷۶	تأسیس سپاه صحابه
۲۷۷	رهبری حق نواز جهنگوی (از ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۰ م)
۲۷۹	رهبری ایشارالحق قاسمی (از ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۱ م)
۲۷۹	رهبری ضیاء الرحمن فاروقی (از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۷ م)
۲۸۰	رهبری اعظم طارق (از ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۳ م)
۲۸۱	ارتباط با طالبان و گروه‌های جهادی دیگر
۲۸۲	حادثه ۱۱ سپتامبر
۲۸۳	رهبری علی شیر حیدری (از ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ م)
۲۸۴	رهبری محمد احمد لدھیانوی (از ۲۰۰۹ م تا کنون)
۲۸۵	افکار و عقاید سپاه صحابه
۲۸۶	الف. تکفیر شیعه
۲۸۶	ادله سپاه صحابه در تکفیر شیعه
۲۸۶	۱. کافر دانستن صحابه
۲۸۷	بررسی و نقد
۲۸۸	۲. ختم نبوت

۲۸۹	بررسی و نقد
۲۹۰	۳. تحریف قرآن
۲۹۰	بررسی و نقد
۲۹۱	ب. تشکیل خلافت و مقابله با جمهوری اسلامی ایران
۲۹۲	حامیان سپاه صحابه
۲۹۳	لشکر جهنگوی
۲۹۴	تقابل با شیعه
۲۹۵	تقابل با دولت پاکستان
۲۹۶	تعامل با دیگر گروه‌ها

فصل هشتم:

طالبان

۲۹۹	مقدمه
۳۰۱	ملا محمد عمر، رهبر طالبان
۳۰۳	چگونگی ظهور طالبان در قندهار
۳۰۵	تصرف قندهار و تقویت جایگاه طالبان
۳۰۷	فرآیند تسلط طالبان بر سایر مناطق
۳۰۸	انتخاب امیرالمؤمنین و اعلان امارت طالبان
۳۰۹	شهادت عبدالعلی مزاری رهبر شیعیان افغانستان توسط طالبان
۳۱۰	حرکت به سوی کابل
۳۱۷	سیستم حکومتی طالبان
۳۱۷	الف. مجلس شورای عالی
۳۱۸	ب. شورا یا کابینه موقت
۳۱۹	ج. مجلس وزرا
۳۲۰	د. دارالفتوی مرکزی
۳۲۰	ه. شورای نظامی
۳۲۰	قوانین طالبان
۳۲۳	طالبان و آموزش
۳۲۵	طالبان و شیعیان
۳۲۷	رویکرد مذهبی طالبان